

Toruń, 19 czerwca 2023 r.

mgr Paula Wydziałkowska-Stawiska

Numer indeksu: 502782

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska pt. *Choroba i zdrowie w oglądzie i przeżyciach osiemnastowiecznych podróżników z terenów Rzeczypospolitej Obojga Narodów* stanowi próbę odpowiedzi na pytanie o to, jak pisano o zdrowiu i chorobie, zarówno tej obserwowanej, jak również doświadczanej. Tym samym temat wpisuje się w podejmowane przez historyków kultury próby odtworzenia staropolskiego obrazu świata. Jej powstanie jest rezultatem poczynionych kwerend archiwalnych oraz bibliotecznych w placówkach polskich i zagranicznych – litewskich i ukraińskich oraz analiz nad wprowadzony już do obiegu naukowego źródeł. Badania z jej zakresu są częścią historii kultury, medycyny historycznej oraz antropologii medycyny i antropologii ciała. W pierwszym rozdziale wprowadzam czytelnika do zagadnienia będącego przedmiotem rozprawy, kreśląc metodologię, typologię podróży oraz sylwetki wybranych autorów, a także prezentując specyfikę źródeł egodokumentalnych, na których opieram swoje badania, czyli diariuszy, pamiętników, listów oraz rachunków z podróży. Dzięki temu można stwierdzić, kim byli sporządzający swoje zapiski wojażerowie, jakie motywy kierowały udawaniem się przez nich w liczne podróże krajowe i zagraniczne oraz w jakim celu pisali w ogóle na temat swojego wojażu, w tym na temat chorób i zdrowia. Wśród autorów źródeł, do których się odwołuję byli magnaci oraz osoby duchowne, czyli elita ówczesnego społeczeństwa, ludzie o szerokich horyzontach. W kolejnym rozdziale skupiam się na przedstawieniu świadomości zdrowotnej i medycznej XVIII-wiecznych polskich i litewskich wojażerów tak, by wiedzieć, z jakim bagażem wiedzy na temat chorób i zdrowia udawali się w podróż. Ważnym jego elementem jest analiza instrukcji podróżniczych pod kątem rad dawanych młodemu wojażerom na czas zagranicznych edukacyjnych wojaży, będących jednym z typów staropolskich wojaży. Wszakże owe porady były wyrazem wiedzy i doświadczeń kreślących te instrukcje ojców czy opiekunów. W rozdziale trzecim skupiam się na pierwszym tytułowym aspekcie rozprawy, czyli spostrzeżeniach dotyczących choroby i zdrowia. Analizuję obserwacje na temat klimatu, chorób endemicznych, miejscowych sposobów leczenia, chorób zwierząt i wreszcie szpitali. Oglądanie tych placówek stanowiło ważny element podróży, jednocześnie pozostając na

dalszym tle zainteresowań historyków dawnego podróżnictwa. Podkreślam w nim także kobiecą perspektywę na chorobę, co jest o tyle ważne, że wojaże kobiece były jednym z wyróżnionych typów podróży. Rozdział czwarty prezentuje podróżników jako chorych. Skupiam się w nim na rodzajach dolegliwości trapiących wojażerów, sposobach leczenia oraz psychologicznych reakcjach na chorobę. Dzięki temu rozdziałowi poznajemy sposób przeżywania własnej choroby w czasie podróży, czasie oddalenia od bliskich i własnego domu. Dostrzegam w nim również empatię okazywaną chorym towarzyszom drogi, co wskazuje na to, że słabość zdrowia nie była tylko przeszkodą w realizacji planów podróżniczych, ale także żywym przeżyciem budzącym emocje. Ostatni rozdział dotyka problemu podwójnego wymiaru podróży leczniczych – uzdrowiskowego i religijnego. Staram się w nim zaprezentować każdy z nich oraz ukazać, dlaczego jednocześnie uciekano się w obliczu chorób równocześnie do medycyny i religii. W tej części pracy mowa jest o niezwykle istotnym wymiarze walki z chorobami – religijnym i magicznym – praktykowanym zarówno przez pacjentów, jak i lekarzy. Wynikał on m.in. z ówczesnego postrzegania chorób, co pokazują badania dawnej mentalności. Z kolei podróże do miejsc kuracyjnych w XVIII wieku stanowiły nie tylko sposób na walkę z chorobami, ale także okazje do odpoczynku od zgiełku codzienności i prowadzenia bujnego życia towarzyskiego, niekoniecznie zgodnego z normami życia przykładowego katolika. Ówczesny stan wiedzy medycznej i niedobór realnie pomagających metod leczniczych sprawiały być przyczyną, z powodu której korzystanie z ratunku na drodze modlitwy lub pobytu w uzdrowisku cieszyło się tak wielką popularnością.

Słowa kluczowe: zdrowie, choroba, podróż, XVIII wiek, Rzeczpospolita Obojga Narodów, historia mentalności, szpital

Paula Wydziańska-Kowalska-Staniszewska